

בית כנסת "אדרת אליהו"

ע"ש הח' אליהו בן הח' ראובן משה קליין ז"ל

עלי אדרת אליהו

בס"ד, שבת פרשת מטות מסעי
(ר"ח ביום רביעי)
גיליון 278 מנחם אב תשפ"ו



בגיליון זה:

מקור חיינו

רב הקהילה, הרב אסף הר-נוי
**האם אדם שעובר דירה יכול לקחת
איתו את המזוזות לדירתו החדשה?**

רב הקהילה, הרב אסף הר-נוי

עלילת הדם הראשונה

כיצד נולד המיתוס שעיצב מאות

שנים של רדיפת יהודים

יואל קוטנר

כוחו של הדיבור

יהודה ליבוביץ

ברכות הודאות והודעות

הוועד

מקור חיינו

אחת המידות המובחרות והאהובות ביהדות היא מידת השמחה. מידה זו חשובה כל כך עד שאמרו חכמנו ז"ל כי "אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה".

אולם, משנכנס אב ממעטים בשמחה ואבלים אנו על חורבן בית חיינו.

המדרש (פסיקתא רבתי, לא') מתאר סיפור שיכול להמחיש לנו, ולו במעט, את עוצמת השבר והכאב על חורבן הבית:

בשעה שבא נבוכדנצר ושרף את בית המקדש, הוא הגלה את ישראל לבבל וקרא ללויים שינגנו לפניו מהשירים הנעימים אותם הם ניגנו ושרו בבית המקדש.

הלויים הסתכלו זה בזה ואמרו לעצמם- כי לא די להם שחרב המקדש ועכשיו ינגנו משירי הקודש לפני מנובל זה על אדמת הנכר של בבל?

מיד עמדו הלויים כולם ותלו את כינורותיהם בענפי הערבות שהיו שם, נתנו אצבעותיהן לתוך פיהם והחלו לקצץ אותן.

הלויים, אשר היו אמונים על השמחה שבבית המקדש- וזאת על ידי שירתם ונגינתם, הבינו שהגיע הזמן לתלות את הכינורות בצד ובאופן קיצוני אפילו לקצוץ את אצבעותיהן כדי שלא יוכלו לחייב אותם לנגן.

אשרינו שזכינו לחיות בדור התחיה ולראות את נבואותיהן של נביאנו מתגשמות לנגד עיננו, אך חודש אב קורא לנו לזכור היטב שעדיין חסרים אנו, חסרון שאין כדוגמתו. לב ליבו של העם היהודי עדיין חסר, מקור חיינו עדיין יבש, נחלתנו הייתה לזרים.

יהי רצון, שיבנה בית המקדש במהרה בימינו, ותן חלקנו בתורתך.

חודש טוב ומבורך!

אסף הר נוי

האם אדם שעובר דירה יכול לקחת איתו את המזוזות לדירתו החדשה?

הרב אסף הר נוי – רב הקהילה

השאלה: שאלה מצויה מאוד, שעלתה מספר פעמים, היא בדבר משפחה שעוברת לדירה חדשה ומעוניינת ליטול עמה לביתה החדש את המזוזות שהיו בבית הקודם. האם מותר במעבר דירה ליטול את המזוזות? ואם הדבר אסור – מה עושים במקרה בו הושקע כסף רב עבור מזוזות מהודרות ועכשיו חייבים להשאיר אותם בבית ממנו יוצאים?

הדין ההלכתי: הלכה היא¹ שהעובר לדירה חדשה – אסור לו להסיר ולקחת את המזוזות מן הדירה אותה הוא עוזב. אחת הסיבות לכך היא כדי שלא יכנסו לשם המזיקים (בזמן שלא יהיו מזוזות) ויזיקו למי שיבוא לגור אחריו. דין זה נכון אפילו לאדם ששכר דירה מיהודי שלא הקפיד לקבוע מזוזות, והשוכר הוא זה שקנה את המזוזות וקבען, גם לשוכר כזה אסור לקחת את המזוזות בשעה שהוא מפסיק את שכירותו ויוצא מן הבית. אולם, אם בעל הבית הוא גוי – מותר לקחת את המזוזות שהביא עמו, ואפילו ראוי לעשות כן כדי שלא יזלזל הגוי בכבודם. הגמרא² מביאה בעניין זה מעשה קשה על אדם אחד שנטל את המזוזה ויצא מביתו, ומשפחתו נפגעה ומתה. כוונת הגמרא לומר – שהואיל והוא לא חס על סכנתם של הבאים לגור אחריו, לא חסו מן השמיים על בני משפחתו.

השאלה הגדולה היא – מה עושים במקרה בו המזוזות בבית שממנו עוברים הם מהודרות ויקרות?

מזוזה היא חפץ יקר ערך גם מבחינה כלכלית. עלות מזוזה אחת יכולה להגיע למאות בודדות של שקלים (תלוי בסופר הסת"ם ובסוג הכתב), ואם כן עלותן של מספר מזוזות יכול להגיע לסכום גבוה. לפעמים יש לאדם מזוזות יקרות מאוד, שנכתבו על ידי סופר מומחה, ורצונו לקחת את המזוזות איתו. מה ניתן לעשות במקרים שכאלו? ההצעה במקרה כזה היא, שכמה ימים לפני שיעבור דירה, הוא יקנה מזוזות פשוטות וזולות יותר, ויחליף את המזוזות המהודרות במזוזות הרגילות שקנה. בימים האלו שלפני המעבר הוא יישן בביתו עם אותן מזוזות כשרות, ואז יוכל לקחת איתו את המזוזות המהודרות אותן הוא הוריד לפני מספר ימים (ואת הכשרות ישאיר כמובן בבית הישן).

הלכה למעשה: לאדם שעובר דירה אסור ליטול את המזוזות מן הדירה בה הוא גר אל הדירה אליה הוא עובר. אם מדובר במזוזות יקרות ומהודרות הוא יכול להחליפן כמה ימים לפני המעבר שלו במזוזות כשרות ואז יוכל ליטול איתו במעבר את המהודרות ולהשאיר בבית הישן את הכשרות אותן החליף לפני מספר ימים.

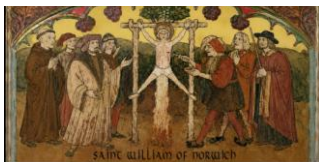
¹ שולחן ערוך, יורה דעה, סימן רצא, ב.

² בבא מציעא, דף קב, א'.

עלילת הדם הראשונה

כיצד נולד המיתוס שעיצב מאות שנים של רדיפת יהודים

יואל קוטנר – על פי מאמר של יהודית ליטווק



בערב אחד בשנת 1149 נמצאה גופתו של מלווה הכספים היהודי אליעזר ביער שמחוץ לחומות העיר נוריץ' שבמזרח של אנגליה. לכאורה, היה זה עוד מעשה רצח באנגליה שסועת המלחמות של המאה השתים-עשרה. איש מן הנוכחים לא יכול היה לשער כי הרצח היה עתיד להוליד אחד המיתוסים רבי-ההשפעה בתולדות אירופה. עלילות הדם לא נולדו כרעיון מופשט אלא מתוך פרשה מקומית. אליעזר היה מלווה כספים מן הקהילה היהודית של נוריץ' שחיה תחת חסות הכתר אך גם בצל איבה גוברת כלפי יהודי אנגליה.

אחד מחיילי אליעזר היה סר סיימון דה נוברס, אביר ששב ממסע הצלב השני כשהוא שקוע בחובות כבדים. ע"פ המקורות, אליעזר נמצא מת ביער, וסיימון לא הכחיש את מעורבותו במעשה.

משפחתו של אליעזר פנתה למלך סטיבן בדרישה לצדק. נדמה היה כי מדובר במשפט רצח רגיל בלבד. אולם, בישוף נוריץ', ויליאם אורב, שינה את כיוון הדיון מן היסוד. במקום להגן על האביר, האשים הבישוף את הקורבן עצמו. לדבריו, אליעזר היה מעורב כביכול, ברציחתו של הנער הנוצרי ויליאם חמש שנים קודם לכן.

עדים לא היו. ראיות לא הוצגו. רצח הנער לא נחקר בזמן אמת – ורק עכשיו קיבל משמעות. למרות זאת, המלך דחה את המשך המשפט לצורך בירור נוסף, ובכך העניק להאשמה מעמד ציבורי ראשון. מבחינה משפטית הייתה דחייה בלבד. אך, מבחינה היסטורית היה זה הרגע שבו החלה להיווצר עלילת הדם הראשונה.

משפטו של סר סיימון דה נוברס לא הסתיים בהרשעה ואף לא בזיכוי. ההליך נדחה, והאשמתו של אליעזר ברציחתו, כביכול, של הנער ויליאם החלה להתפשט בעיר. דווקא ברגע שבו נדמה היה שהפרשה דועכת, הופיע האיש שיעניק לה חיים חדשים – הנזיר הבנדיקטיני תומס ממונמות'.

תומס הגיע לנוריץ' לאחר מותו של ויליאם. הוא לא הכיר את הנער, לא היה עד לאירועים ולא השתתף בשום חקירה. למרות זאת, הוא הקדיש כמעט עשרים שנה לכתיבת החיבור "חייו ופסיגונו של ויליאם מנוריץ'", שבמרכזו סיפורו של ילד שהוצג כקדוש מעונה.

בספרו, בעל שבעה כרכים, תיאר כיצד כביכול, פיתו את ויליאם להיכנס לבית יהודי, עונה ונצלב כחיקוי לצליבתו של ישו. התיאור היה דרמטי ומפורט, אך לא נשען על ראיות משפטיות אלא על שמועות, מסורות בע"פ, חזיונות ותיאורים דתיים.

בימי הביניים לא נתפסו ספרים מסוג זה כמחקר היסטורי אלא כספרות קדושים. בעיני הציבור עצם העובדה שאיש הכנסייה כתב את הסיפור בלטינית (שההמונים לא ידעו לקרוא), העניקה לו סמכות. בהדרגה הפך ויליאם לקדוש מקומי וקברו משך עולי רגל שייחסו לו ניסים ומעשי ריפוי.

תרומתו של תומס הנזיר לא הייתה בגילוי עובדות חדשות אלא ביצירת תבנית שתשוכלל במשך מאות שנים: ילד נוצרי תמים, קהילה יהודית חשאית, רצח פולחני כביכול, סמכות המאמצת את ההאשמה, והפיכת הקורבן לקדוש. מרגע שנכתבה התבנית ניתן היה להתאימה כמעט לכל מקום שבו ביקשו למצוא אשם יהודי.

בכך חדלה פרשת נוריץ' להיות סיפור מקומי. היא הפכה לאב-טיפוס של עלילות הדם שעתידות להתפשט ברחבי אירופה ולהותיר חותם עמוק על ההיסטוריה היהודית. ספרו של תומס ממונמות' לא נשאר בגבולות נוריץ'. באמצעות מנזרים, קתדרלות, רשתות של אנשי כמורה ועליות לרגל, התפשט הסיפור ברחבי אירופה. ככל שסופר פעמים רבות יותר, כך הלכה ופחתה חשיבות השאלה אם התרחש המעשה באמת. הסיפור עצמו נעשה חשוב מן העובדות.

עד מהרה הפכה עלילת נוריץ' לנרטיב שניתן לשחזר לפי הצורך. בכל מקום שבו נעלם ילד נוצרי או נמצאה גופתו, כבר הייתה בנמצא עלילה מוכנה: יהודים נאשמים ברצח פולחני, איש דת מאמץ את ההאשמה, והציבור משתכנע כי לפניו הוכחה נוספת לאשמה עתיקה. לא היה צורך בעובדות – די בתקדים שכבר נוצר.

אחד הביטויים הראשונים לכוחה של התבנית הופיע בשנת 1171 בעיר בלואה שבצרפת. יותר משולשים יהודים הועלו על המוקד בעקבות האשמה שלא נתמכה בראיות של ממש. בהמשך הופיעו עלילות דומות בערים רבות באנגליה, בצרפת, בגרמניה, באיטליה ובספרד. השמות השתנו, אך העלילה נותרה כמעט זהה.

כוחה של עלילת הדם לא נבע מן האמת ההיסטורית שלה אלא מן היכולת להסביר אירועים מורכבים באמצעות סיפור פשוט, רגשי ומשכנע. לעיתים שירת הסיפור אינטרסים דתיים, לעיתים אינטרסים פוליטיים ולעיתים גם אינטרסים כלכליים. תמיד קל יותר היה להפנות את זעם ההמון כלפי מיעוט קטן וחסר הגנה.

מאות שנים חלפו מאז ימי הביניים, אך פרשת נוריץ' ממשיכה לעורר עניין בקרב היסטוריונים משום שהיא מלמדת כיצד נולדים מיתוסים ציבוריים. כאשר שמועה זוכה לאישור מצד מוסד בעל סמכות, וכאשר היא חוזרת ונשנית ללא בדיקה ביקורתית, היא עלולה להפוך בעיני הרבים לעובדה – גם אם יסודותיה רעועים.

אליעזר, מלווה הכספים שנרצח ביער סמוך לנוריץ', כמעט ונשכח מדפי ההיסטוריה. לעומת זאת, הסיפור שנרקם סביב מותו המשיך לנדוד במשך דורות והשפיע על גורלן של קהילות יהודיות רבות. בכך טמונה הטרגדיה הגדולה של הפרשה: פשע אחד שלא נענש הוליד מיתוס שגבה מחיר בל-יתואר מעם ישראל.

סיפורה של נוריץ' הוא אפוא יותר מפרשה מקומית. הוא ממחיש את כוחם של סיפורים לעצב תודעה ציבורית, בסיוע של מי שמספרים אותם (הניו-יורק טיימס, ו-BBC לדוגמה). במציאות של שנת 2026, אנחנו עדים לכך שעלילת הדם גרסת ימי הביניים לא מתה אלא עברה מוטציה. במאמר של דעות (לעומת דיווח עיתונאי), בעמוד הראשון של הניו-יורק טיימס לפני כחודשיים טען ניקולס קריסטוף האנטישמי כי סוהרים של שרות בתי הסוהר מאמנים כלבים לאנוס אסירים פלסטיניים. קריסטוף מסתמך על מקורות מפוקפקים עם קשרים לחמאס. משרד החוץ קרא למאמר אחת מעלילות הדם החמורות להופיע על גבי עיתון בעת המודרנית.

מבנה עלילת 2026 דומה לנוריץ' 1149: האשמה מזעזעת, הגברה ושיכפול ע"י מוסד רב כוח ואמין, מקורות שקשה להזים, וסיפור המתפשט במהירות אלקטרונית. לעלילת נוריץ' נדרשו עשרים שנים ושבעה כרכים. כיום, האשמת שווא ותוצאותיה מקיפות את הכפר הגלובלי במהירות שיא. המכניזם נותר דומה; ההבדל הוא במהירות שבה האשמה הופכת בעיני הציבור לאמת היסטורית.

כוחו של הדיבור

יהודה ליבוביץ

הדברים לעילוי נשמת אבי מורי אברהם בן יהודה מרדכי ז"ל

וסבי מורי יהודה מרדכי בן אפרים ז"ל

בצעירותו, לפני שהתפרסם כצדיק וקדוש, היה רבי נפתלי מרופשיץ ידוע בפיקחותו המופלאה ובחוש ההומור המיוחד שלו. הוא נהג לעבור מעיר לעיר, ובכל מקום שהגיע אליו היה משמח לבבות ומעורר את האנשים בעבודת השם דרך משלים ובדיחות דעת עמוקה. באחד מימי הקיץ הגיע רבי נפתלי לעיירה קטנה ברוסיה.

באותם ימים, פגש ברחוב את אחד מעשירי העיירה, אדם שהיה ידוע כקמצן גדול שקשה מאוד להוציא ממנו פרוטה לצדקה. רבי נפתלי, שרצה לבחון את מידת קמצנותו של העשיר ואולי גם לעורר אותו בתשובה, ניגש אליו בלבביות, לחץ את ידו ואמר לו בחיוך: שלום עליך, רב יהודי! האם תהיה מוכן להלוות לי עשרה רובלים עד למחר בצהריים?

העשיר הביט באברך הצעיר, זיהה את הניצוץ השובב בעינו וחשב לעצמו שמדובר בבדיחה או בניסיון עוקץ. הוא החליט "לזרום" עם המשחק, שלף מכיסו שטר של עשרה רובלים, הגיש אותו לרבי נפתלי ואמר בבדיחות הדעת: "בבקשה, הנה הכסף. אבל דע לך שאני נודר נדר: אם אינך מחזיר לי את הכסף מחר בדיוק בחצות היום – כל רכושי, בתי, שדותי והוני הרב יהיו קודש לעניים! העשיר צחק מעומק לבו, בטוח שרבי נפתלי יחזיר את הכסף בזמן או שפשוט מדובר בהלצה חסרת משמעות. רבי נפתלי לקח את הכסף, הודה לו והמשיך לדרכו.

למחרת בבוקר, רבי נפתלי נסע מהעיירה מוקדם מאוד לצורך עניין דחוף, ושכח לחלוטין מההתחייבות ומהלצתו של העשיר.

כשהגיעה שעת חצות היום, נזכר העשיר לפתע בנדר שנדר. הוא הביט בשעונו – השעה הייתה כבר אחת עשרה וחצי, ורבי נפתלי לא נראה באופק. העשיר החל להילחץ. הוא שאל את אנשי העיירה אם ראו את האברך הצעיר, ואלו סיפרו לו שהוא עזב את העיירה כבר לפנות בוקר, זיעה קרה כיסתה את מצחו של העשיר. השעון תקתק: רבע לחצות... עשרה לחצות... חמש דקות... ובדיוק בשעה שתיים עשרה, כשהמחוגים נפגשו, רבי נפתלי לא היה שם.

לפתע הבין העשיר את גודל הצרה. הוא נדר נדר גמור בשם השם, ובשפתיו אמר בפירוש שאם הכסף לא יוחזר עד חצות – כל רכושו הופך להקדש לעניים. הוא מיהר, מבוהל ורועד כולו, אל רב העיירה. רבי! הצל אותי! בכה העשיר, וסיפר לרב את כל השתלשלות העניינים, כשהוא מדגיש: "הרי רק התלוצצתי! לא התכוונתי ברצינות! הרב הביט בו בפנים רציניות וכואבות ואמר: "התורה בפרשתנו אומרת

'לא יחל דברו'. הדיבור של היהודי אינו הפקר. נדר שיצא מן הפה, אפילו בלשון בדיחה, תופס בשמים. כעת, משעברה שעת חצות והכסף לא הוחזר, כל נכסיך שייכים לעניי העיירה. אינני יכול לבטל את הנדר מכיוון שהעניים כבר זכו ברכוש, ואין עושים התרת נדרים על ממון עניים ללא הסכמתם.

העשיר כמעט התעלף. ביום אחד הוא הפך מאדם עשיר ומכובד לאדם חסר כל. הוא הבין שאין לו ברירה, והחל לחלק את שדותיו, בתיו וכספו לעניי העיירה ההמומים, שלא האמינו למראה עיניהם – הקמץ הגדול ביותר הפך למשביר של העיירה. העשיר הותיר לעצמו רק בית קטן ובגדים פשוטים, וקיבל עליו את הדין באהבה ובתשובה שלמה על כך שזלזל בכוח הדיבור. לאחר מספר שנים, הפך רבי נפתלי מרופשיץ לצדיק מפורסם וקדוש, ואלפי חסידים נהרו לפתחו. באחד הימים הגיע לאותו אזור, וביקש לבקר את העשיר לשעבר.

רבי נפתלי נכנס לביתו הדל של האיש, שהיה כעת אדם מאיר פנים, שמח בחלקו ועוסק בתורה. רבי נפתלי ניגש אליו, חיבק אותו ואמר לו: "דע לך, שמשמיי ראו שיש לך נשמה גבוהה מאוד, אך הקמצנות והעושר סגרו על לבך ומנעו ממך להגיע לייעודך. בשמים חיפשו דרך להציל את נשמתך, וגלגלו את הדבר דרך הנדר ההוא. כעת, כשתיקנת את מידותיך ולמדת את קדושת הדיבור וערך הצדקה, הגיע הזמן שתקבל את שכרך". ברך אותו רבי נפתלי בעושר וברוחניות, וברכתו התקיימה: האיש חזר להתעשר, אך הפעם הפך לבעל צדקה עצום, שדלתות ביתו פתוחות לרווחה לכל נצרך, ותמיד נזהר בלשונו כבבת עינו.

הסיפור מלמד אותנו שמוצא שפתיו של אדם בונה עולמות או מחריב עולמות. הדיבור הוא כלי רוחני עוצמתי, ועלינו לשמור עליו בקדושה, ביושר ובאחריות מלאה – בשבת פרשת מטות - מסעי ובכל יום בשנה ובפרט בימים אלו ימי בין המצרים.



לזכרו של החבר אליהו קליין ז"ל

יתקיים אי"ה

שיעור

מאת

הרב עמיחי עוזיאל,

רב בית הספר חמ"ד תירוש

גרעין גילה

בנושא:

"בשר מהונדס

בתשעת הימים?"

ביום ג',

אור לר"ח מנחם-אב תשפ"ו

(14/7/2026)

בשעה: 20:20

תפילת ערבית בשעה: 20:10

הציבור מוזמן

משפחת קליין

ועד בית הכנסת



בית כנסת "אדרת אליהו"
ע"ש הח' אליהו בן הח' ראובן משה קליין ז"ל

http://aderet-eliahou.org | adereteliyahugilo@gmail.com | עמותת רשומה: 58-005-832-9
ת.ד. 11240 גילה ירושלים 9111102 ☎ 02-6764164

בית כנסת "אדרת אליהו"
ע"ש הח' אליהו בן הח' ראובן משה קליין ז"ל



מזל טוב

- מזל טוב למשפחת קרשטיין לאירוסיהבת רבקי עם רועי זיו.
- מזל טוב למשפחת קליין לבת המצווה של זיו בת של אליהו וחני.
- מזל טוב למשפחת יופה להולדת הנכד, בן ליונית ודוראל.
- מזל טוב לרב שזוב לרגל יום הולדתו התשעים.



sammyweindling@gmail.com
eliahouk@gmail.com
nirekal@walla.com
yoavshap89@gmail.com

0549257286
0545723801
0502017023
0508854785

סמי וינדלינג
אליהו משה קליין
ניר קלמנוביץ
יואב שפירא